

معرفی نسخه خطی ملحقات تحفته القراء

دکتر ثمینه امین*

چکیده

وادی کشمیر برای مناظر طبیعی و حسن قدرتی بی مثال در سراسر جهان معروف است - بعضی از محققان، نویسندگان و قلمرویان جهان این خطه ارض را ایران صغیر هم می گویند چون از لحاظ فرهنگ، تمدن، ادب، ثقافت، زبان و مناظر طبیعی کشمیر عین آسیای مرکزی و ایران است - بعد از ایران تصوف در کشمیر خیلی رشد کرد - بسیاری از عالمان، فاضلان، مبلغان و صوفیان از آسیای مرکزی مخصوصاً از ایران برای ترویج اسلام و عقاید صوفیانه در کشمیر هجرت کردند - چهار تا سلسله صوفیانه در کشمیر خیلی رشد کردند سلسله سهروردیه، سلسله نقشبندیه، سلسله قادریه و سلسله کبرویه خیلی پیشرفت کردند - در طول زمان این سلسله‌ها ریشه‌های مستحکم و پیوند محکم در ملت کشمیر پیدا کرد همین علت شد که این ناحیه «پیرویر» یعنی مسیر بزرگان دین نامیده شده است در هر زمان و در هر مملکت پادشان وقت هم این بزرگان و صوفیان را خیلی احترام ورزیدند و پزیرای کردند بسیاری از پادشاهان و امیران زیر رهنمای این صوفیا زندگی کردند و خودش هم به مرتبه اعلی صوفیاء رسیده بودند - بعضی از آنها کرامتهای بیش بها هم کردند - شیخ احمد تاره بلی در زمان افغانها به دنیا آمدند - این زمان از لحاظ فرهنگ، تصوف زبان، ادب خیلی رشد کرد - البته از لحاظ سیاسی و مردم گیری خیلی آشوب زده بود - مردم کشمیر در حکومت افغانان خیلی نا راحت بودند در آخر ایام دولت افغانان حضرت به دنیا آمده بعد از افغانان رنجیت سنگه بطرف کشمیر

Dr.samineh_amin@yahoo.com

*شعبه فارسی، دانشگاه کشمیر، سرینگر

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۵/۱۰

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۵/۲۵

مراجعت کرد و کشمیر را تحت تسلط خود گرفت- این حکمران نسبت به افغانان خیلی ظالم و ستمگر بودند- مردم کشمیر را نابود کرده مساجد و خانقاه بسته بودند، اجازه نماز و قربانی نه دادند- گوشت گاؤ، بُز، مرغ و ماهی را ممنوع کردند- عبدالله خان اشک اولین صوبیدار کشمیر بود بعد از این حکم ستمگر سکه جیون مل حاکم شد، ایشان از لحاظ عبدالله خان اشک حقوق مردم را پاسداری کرد و دوران مدت این حاکم زندگی مردم کشمیر تسکین یافتند- سکه جیون مل دوست دار زبان و ادبیات فارسی بود و شاعران فارسی را خیلی پذیرائی کردند- انجمن شعرای فارسی کشمیر را تاسیس کرد و اعلام داد که شاهنامه کشمیر را مرتب بکنند- بعد از سکیها دوگرده‌های جمون به کشمیر تسلط کردند- گلاب سنگه نسبت به سیکها برای مردمان کشمیر خوب ثابت شد- شیخ احمد تاره بلی در همین زمان رحلت کردند-

واژه‌های کلیدی: معرفی شیخ احمد تاره بلی، ملحقات تحفته القراء، مشخصات نسخه، سبک .

معرفی شیخ احمد تاره بلی اسم احمد و اسم خانوادگی شیخ تاره بلی از لحاظ سکونت بکار بردند همین اسم کامل ایشان حضرت شیخ احمد تاره بلی است و از خانواده بسیار دینی و مذهبی علاقه داشتند- حضرت شیخ احمد تاره بلی از پشت بفتح حضرت شیخ یعقوب صرفی هستند و شجره نسب از حضرت عاصم ابن حضرت عمر فاروق رسیده . پدرش حضرت شیخ محمد نعیم بود ایشان هم عارف بالله و شیخ بزرگ آن زمان بودند شیخ محمد نعیم فرزند ارجمند حضرت شیخ محمد مقیم بودند و ایشان داماد نیک نهاد حضرت اکبرهادی بودند- ولادت شیخ احمد تاره بلی ۱۲۰۱ هـ (۱) در محله تاره بل سرینگر واقع شد- شیخ احمد خیلی تیز فهم و زیرک بود و از شیخ عباد الله قاری قرأت عشره آموختند و فیوضات باطنی و علوم درونی حاصل کرده در زبان عربی و فارسی دسترس هم داشت. علاوه از این علوم دیگر متداول را فرا گرفت. قرآن کریم را از بر کرده بود. در این نتیجه آثار وی ملحقات تحفته القراء دارای منبع قرأت عشره است. قاضی جمال الدین هم در آن زمان مدرس عالی بود و شیخ احمد تاره بلی از ایشان هم تلمذ کرد از شیخ احمد اکبر هادی نیز تربیت یافتند و تعلیمات سلسله‌های قادریه، نقشبندیه، سهروردیه، کبرویه آموختند و شیخ احمد تاره بلی در عهد خود بحیث صوفی و عارف نه فقط در

کشمیر معروف شده بودند. بلکه عقیدت مندانش در هندوستان، خراسان و ترکستان نیز بودند. حاکم وقت جناب شیخ غلام محی الدین هم در عقیدت مند ایشان بود و تحت تاثیر ایشان بهره ای می برد. بلاخر شیخ احمد تاره بلی ۱۳ رجب ۱۲۷۸ء بمطابق ۱۴ جنوری ۱۹۱۸ هندی (۲) از این جهان چشم فرو بست و در محله تاره بل مدفون گردیدند. مورخ پیر غلام شاه کهوپیهای در مورد اینطور قطه نقل کرده است.

شیخ احمد حافظ قرآن و فخر عارفان

سیزده روز از رجب رفته غلم زد در جنان

بهتر تاریخ وصال و عمر و میلادش سروش

دوش در گوشم بگفتار بشنوز ای تاریخ دان

شیخ احمد کبروی میلاد و عمرش عابد اش

شیخ احمد قاری سال وصال او بخوان (۳)

شیخ احمد تاره بلی علاوه بر عارف بالله یک عالم و نویسنده چیره دست بوده است. شیخ احمد چند تا تألیف بزبان فارسی از خود باقی گذاشته است. بنام افضل الطریق، رساله احمدیه، تکملیه و ملحقات تحفته القراء و جز آن.

معرفی نسخه خطی ملحقات تحفته القراء

شیخ احمد تاره بلی تحفته القراء را در منظوم فارسی رساله ای تحریر کرده بود. این رساله ای در شرح قرأت عشر است. شیخ احمد تاره بلی کتاب تحفته القراء از حضرت خواجه محمد اسحاق قاری را ملحقات نوشتند و در مطالب اصلی بیشتر اضافات معنوی نمودند. تاریخ تالیف معلوم نیست البته کاتب این نسخه عماد الدین رفیقی بعد از پنج سال وفات شیخ احمد تاره بلی را تحریر کرده بود. تاریخ کتابت از این سطور بر می آید.

«ملحقات تصنیف احمد تاره بلی غفرالله که حسب ارشاد عماد الدین رفیق طول الله عمره و زاد قدره از اوست بنده در گاه حبیب الله خانقاهی بتاریخ سلح ماه رجب هزار دو صد و هشتاد و سه ۱۲۸۳ و یوم یکشنبه تحریر یافت» (۴)

مشخصات نسخه خطی ملحقات تحفته القراء

نسخه ملحقات تحفته القراء در کتابخانه سازمان تحقیقی و اشاعت ایس.پی. ایس. لالچوک سرینگر، کشمیر زیر شماره ۶۴۱ موجود هستند. این نسخه به توسط مسئولان کتابخانه مجلد شده است. و رنگ جلد زرد هست. اولین برگ این نسخه تزیین شده است. مشخصات نسخه نام برده این طور است. مولف شیخ احمد تاره بلی، کاتب عماد الدین رفیق، تاریخ تالیف نامعلوم، تاریخ کتابت ۱۲۸۳، موضوع قرأت‌های عشر، کاغذ کشمیری، زبان فارسی، خط نستعلیق، رنگ نیم سفید، صفحات ۵۲، سائر ۲۰*۱۱ مهر ندارد. این نسخه سالم است. نسخه ملحقات از این اشعار آغاز شده است.

آغاز

بسم الله الرحمن الرحيم	حمد بیحد می خداوند کریم
صل سلم یا اله العالمین	بر رسول و آل و صحبش اجمعین (۵)

اختتام

فصل هر دو بیشمارش سویمین	وصل هر دو چهارمین شد بالیقین
در میان سورتین لیک ایجوان	غیر وجه دویمین هر سه روان (۶)

سبک

وقتی که ما در مورد سبک این نسخه حرف به زنیم معلوم می شود که سبک خراسانی را بکار بره است. گاهی اشعار طویل و دشوار دیده می شود و از خواندن قاری گاهی خستگی حس

می‌کند. شیخ احمد تاره بلی چون قبلاً ذکر شده است که یک عارف بالله، صوفی و حافظ قرآن بودند. معمولاً آیات قرآن و احادیث نبوی را هم بکار برده است.

منابع و مآخذ

- کهویهامی، حسن شاه، تاریخ حسن، جلد سوم (تذکره الاولیاء کشمیر) ص ۱۸۱، چاپ ۱۹۹۷ م
- تاره بلی، شیخ محمد، نسخه خطی، مکاتبات شیخ محمد، محفوظ در خانه فیض عاصمی، ص ۳۶۶
- ۸۳۱ کهویهامی، حسن شاه، تذکره اولیاء
- تاره بلی، شیخ احمد، نسخه خطی، ملحقات تحفته القراء، ص ۵۴
- ایضاً، ص ۱
- ایضاً، ص ۵۴